

BREDA POGORELEC: ZGODOVINA SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA. JEZIKOVNI SPISI I.

Ljubljana: ZRC SAZU, 2011. 499 str.

BREDA POGORELEC: STILISTIKA SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA. JEZIKOVNI SPISI II.

Ljubljana: ZRC SAZU 2011. 362 str.

Pod koniec 2011 roku zostały wydane pod wspólnym tytułem *Jezikoslovnih spisih* zebrane rozprawy naukowe znanej lublańskiej słownistki prof. dr. Bredy Pogorelec dotyczące historii (t. I, ss. 499) oraz stylistyki literackiego języka słoweńskiego (t. II, ss. 362). W dwóch tomach zebrano, uporządkowano i starannie opracowano życiowy *opus*, dość kontrowersyjnej językoznawczynie, profesor wielu pokoleń słowenistów.

Breda Pogorelec (1928–2006) swoje życie profesjonalne poświęciła badaniom nad językiem ojczystym oraz uniwersyteckiej dydaktyce. Kształciła się głównie w Lublanie, a specjalizowała się w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (1956–58). Okres pobytu w Polsce zawsze wspominała z wielką sympatią. Tu nauczyła się biegle języka polskiego, zetknęła się z wielu wybitnymi językoznawcami, takimi jak prof. prof. T. Lehr-Splawiński, J. Kuryłowicz, T. Milewski, S. Urbańczyk, J. Safarewicz oraz poznała znakomych kolegów, K. Polańskiego, K. Pisarek, Z. Orłó, J. Ruska, M. Radłowskiego, W. Skalmowskiego, Z. Wagnera, S. Stachowskiego i innych, z którymi konfrontowała swoje możliwości. Właśnie tutaj, w obrosłym tradycją królewską i jedną z najstarszych w średniowiecznej Europie tradycją akademicką, została wprowadzana w arkana współczesnej lingwistyki światowej. Czasy te całe życie wspominała jako najbardziej od-

krywczę i kreatywne, one dały jej bowiem, co nie ukrywała, pewność siebie w dalszej pracy badawczej, dydaktycznej i organizacyjnej.

Panią Profesor poznałem jeszcze w 1967 roku, rozmawiała zawsze ze mną bardzo poprawną polszczyzną, była bezpośrednia i niezmiernie gościnna. Miała szczególnie dar uczenia się i poznawania języków obcych, mówiła nimi ze swobodą, a nawet ze zwałą i to jej przysparzało wielką satysfakcję. Potem w okresie moich dłuższych pobytów naukowych w Słowenii starała się wiele pomóc, szczególnie w trudnych sytuacjach życiowych, była w tym bezinteresowna, za co jestem Jej szczególnie wdzięczny.

W Uniwersytecie lublańskim miała wyrobioną pozycję, była bezkompromisowa, znakomicie знаła swoją wartość i nie dawała się nikomu zepchnąć na boczne tory. Nie uznawała żadnych współczesnych Jej autorytetów. Była interesującym człowiekiem, pełnym nowych idei i propozycji. Bezpośredniością i erudycją potrafiła skupić wokół siebie grono przyjaciół i uczniów. Właściwie Ona, M. Orožen i T. Logar zdołali w lublańskim słowenistycznym środowisku akademickim stworzyć swoje szkoły lingwistyczne. Liczni uczniowie z powodzeniem dziś kontynuują Ich działalność badawczą i dydaktyczną.

Aktywnie uczestniczyła w organizacji nauki. Zażarcie walczyła o jednoznaczny status języka ojczystego tak w federacji jugosłowiańskiej, w słoweńskich diasporach, jak i w samej Republice Słowenii. Interesowała się jakością nauczania języka słoweńskiego w szkołach każdego stopnia, Swoim uporem doprowadziła do powstania rozmaitych instytucji propagujących język słoweński, szczególnie poza granicami Słowenii, Wreszcie niestrudze-

nie wprowadzała innowacje w zakresie językowej polityki.

Breda Pogorelec nie napisała żadnej obszernej monografii, podręcznika akademickiego czy innego typu książki, choć dobrze orientowała się we współczesnych koncepcjach językoznawczych i pełna była pomysłów. Nie mogła skoncentrować się nad dłuższymi formami tekstowymi. Obcy jej był uporządkowany tryb życia, ciągle robiła wrażenie osoby zabieganej, nieradzącej sobie z konkretnymi terminami czy zobowiązaniami. Rozproszenie Jej w różnych tematykach czy dyscyplinach naukowych z jednej strony spowodowane było brakiem skoncentrowania się na jednej z nich, z drugiej zaś mała ilość językoznawców akademickiego środowiska lublańskiego wymuszała swoisty uniwersalizm. Dlatego też Słowenci do dziś nie dopracowali się nowoczesnych słowników, gramatyk opisowych czy opracowań monograficznych równych np. literaturoznawczym.

Pani Profesor pozostawiła po sobie szereg artykułów, szkiców, sprawozdań i recenzji opublikowanych w różnych czasopismach (por. *Bibliografija Brede Pogorelec* opracowanej przez A. Solner Predih, s. 325–362). Uczniowie Jej zebrali teksty w dwutomowe opracowanie, zgrabnie objęte klamrą dyscyplin badawczych: *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika* (red. K. Ahačič) i *Stilistika slovenskega knjižnega jezika* (red. M. Smolej). Pewnie by się mile zdziwiła, że można je było w taki sposób przeorganizować.

Pierwszy tom *Jezikovnih spisov* zatytułowany *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika*, oprócz merytorycznego wprowadzenia K. Ahačiča *Historyczno językoznawcze prace Bredy Pogorelec* (s. 7–16), dwóch panegiryków: I. Grdiny *Ukształtowanie świata myślowego Bre-*

dy Pogorelec (s. 473–491) i M. Stabeja *Szczęśliwe spotkania z Bredą Pogorelec* (s. 493–499), *Indeksów*: imiennego (s. 439–444) i rzeczowego (s. 445–456), *Cytowanej literatury* (s. 457–472) składa się z trzech części: I. *W poszukiwaniu historii słoweńskiego języka literackiego* (s. 17–166); II. *Z archiwów* (s. 167–190) i III. *Z problematyki szczegółowej* (s. 191–438).

Zebrany tu materiał badawczy B. Pogorelec wiąże się mniej lub bardziej z tematyką rozwoju języka słoweńskiego w określonej sytuacji społeczno-politycznej jego użytkowników. Język ten jest jednym z najciekawszych wśród języków narodowych Słowian. Posiada najstarszą udokumentowaną tradycję piśmienniczą: od *Fragmentów (zabytków) fryzyjskich* przez brzemienne w skutkach dokonania protestantów po współczesność. Język, który w swojej strukturze jest najbliższy prasłowiańszczyźnie (świadczą o tym liczne formy archaiczne). Język, w którym bez kompleksów rozwijała się i rozwija rodzima literatura, porównywalna z europejskimi. Język, którego użytkownicy wobec utraty, dość wcześnie, swojej państwowości czerpali siłę i moc przetrwania, żyjąc na pograniczu kultur (romańskiej, germańskiej i słowiańskiej) z wielkich cywilizacji (greckiej, rzymskiej i bizantyjskiej). Wreszcie język, który posiada tak liczne, do dziś bardzo aktywne, dialekty i gwary, prawdziwą skarbnicę materiału porównawczego. I właśnie w tym zakresie Autorka starała się na swój sposób zaproponować interpretacje w stosunkowo szerokiej intelektualnej perspektywie.

Pierwsza część tomu (*V iskanju zgodovine slovenskega jezika*) zawiera kilka chronologicznie różnych przeglądów dotyczących rozwoju języka ojczyściego. Szkoda, że samej Autorce zabrakło czasu na ich uporządkowanie, analizę

i głębszą syntezę tak podstawowej tematyki.

Drugą część (*V arhivih*), najkrótszą, obejmują opracowania wybranych słoweńskich archiwaliów. Niekiedy były to wprowadzenia do wystaw organizowanych przez *Archiwum Słowenii*. Autorka nie była fanem mrówczej pracy w przepastnych archiwach, ale zdawała sobie sprawę z ich niezbędności w badaniach dotyczących szczególnie historii języka.

Trzecia, najobszerniejsza, część (*K posamičnim problemom*) zawiera rozważania dotyczące poszczególnych tematów rozwoju językowego począwszy od najstarszych średniowiecznych zabytków piśmiennictwa słoweńskiego po wiek dziewiętnasty.

Drugi tom *Jezikovnih spisov* zatytułowany *Stylistyka literackiego języka słoweńskiego*, oprócz interesującego wprowadzenia *Breda Pogorelec wobec językoznawczej stylistyki* autorstwa M. Smolej, *Indeksów* imiennego (s. 299–301) i rzeczowego (s. 303–307), wykazów: *Źródła* (s. 308–311), *Literatury* (s. 312–314) i *Fotografii* (s. 315–323), składa się także z trzech części: I. *Teoria rozwoju stylu słoweńskiej mowy. Kunszt i prekursorstwo literatury współczesnej*, (s. 23–77); II. *Badania językowo stylistyczne prozy Ivana Cankara* (s. 79–269) i III. *Nowsza proza słoweńska (Wpływy Cankara na okres literacki między 1966–1970)*, (s. 271–298).

W części pierwszej (*Teoria slogovnega razvoja slovenke besede*) Autorka przedstawia podstawę teoretyczną swoich rozpraw dotyczących stylistyki języka słoweńskiego, w której stara się wyjaśnić metodologię swoich badań nas stylem literackich dokonań niektórych Słowców.

Druga część (*Jezikovnostilistične raziskave proze Ivana Cankara*) w całości

poświęcona jest badaniom stylu Ivana Cankara, najwybitniejszego przedstawiciela słoweńskiej literatury współczesnej.

Ostatnia część, (*Novejša slovenska proza. /Cankarjevi vplivi in literalno obdobje med 1960–1970/*) obejmuje analizy dotyczące słoweńskiej prozy 20. wieku. Autorka uważa, że twórczość Cankara miała znaczący wpływ na jego następców, co stanowi klucz zrozumienia tej literatury.

Publikacje B. Pogorelec, przy niezbyt szczęśliwej ówczesnej sytuacji rodzimego językoznawstwa słoweńskiego, stanowią niewątpliwie świadectwo czasu minionego. Wnosiły one bowiem nieco świeży powiew w sensie propozycji otwartych na nowoczesne metodologie, a przede wszystkim konkurencyjność w stosunku do archaicznych zastanych lublańskich tradycji akademickich. Już z samych tytułów wynika że redaktorzy mieli trudności w organizacji tak, pod każdym względem, różnorodnych tekstów, ciężąc ku publikacji monograficznej. Są to raczej rozmyślania na określony temat niż przemyślana monotematyczna monografia. Obie pozycje są, w pewnym sensie, nowością, na słoweńskim rynku opracowań dotyczących historii i stylistyki języka słoweńskiego. Czytelnik może się spotkać z interesującymi poglądami i ciekawymi konstatacjami, z którymi oczywiście można polemizować, ale nie ignorować.

Czasy współczesne, powstanie w Słowenii nowych uniwersytetów, zmiany strukturalne w słowenistyce (rozdzielenie od filologii słowiańskiej filologii słoweńskiej), umocnienie się w Koprze, Mariborze i Nowej Goricy słoweńskich ośrodków akademickich pod kierunkiem wybitnych współczesnych językoznawców, profesorów Z. Zorko,

M. Jesenska i V. Mikolič, powstanie mocnych ośrodków słowenistycznych za granicą (choćby w Polsce), przyczyniły się do różnorodności obrazu językoznawstwa słowenistycznego, do którego należy zaliczyć niewątpliwie obie publikacje B. Pogorelec. Nie zastąpią jednak one, oczekiwanych przez lata, nowoczesnych opracowań słoweńskiej problematyki językoznawczej.

Na koniec chciałbym wyrazić swój podziw i szacunek redaktorom naukowym obu tomów, którzy należą do młodszego, bardzo dobrze zapowiadającego się, pokolenia uczniów B. Pogorelec, dr. Mojcy Smolej i dr. Kozmie Ahačičowi. Swoją pracowitością, skrupulatnością i kompetencją doprowadzili do pełnej świetności teksty pani Profesor ułatwiając dostęp i lepsze zrozumienie, szczególnie slawistom z zagranicy, a także rodzimym badaczom i studentom slawistyki, interesującej lektury z zakresu historii i stylistyki języka słoweńskiego, ratując je także od zapomnienia.

Emil Tokarz

*Akademia Techniczno-Humanistyczna,
Bielsko-Biala, etokarz@gmx.co.uk*

**ELENA KORIAKOWCEVA (UR.):
AKTUALNE PROBLEMY KOM-
PARATYSTYKI SŁOWIAŃSKIEJ:
TEORIA I METODOLOGIA BADAŃ
LINGWISTYCZNYCH.** Siedlice:
Uniwersytet przyrodniczo-humanistyczny w Siedlcach, 2010. 255 str.

V okviru projekta *Słowiańskie słowotwórstwo porównawcze*, ki ga je zasnovala Komisija za slovansko besedotvor-

je pri MSK na svoji konferenci leta 2007 v Sofiji, sta doslej izšli že dve monografiji. Prva *Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich*, Siedlce 2009, je rezultat spletne konference, druga *Aktualne problemy komparatystyki słowiańskiej: teoria i metodologia badań lingwistycznych* pa je posvečena komparativističnim raziskavam v slovanskih jezikih. Obe je uredila agilna tajnica Komisije prof. dr. Elena Koriakowceva pod izdajateljskim okriljem Naravoslovno-humanistične univerze v Siedlcach. Monografijo sestavlja devetnajst prispevkov, razvrščenih v tri vsebinske sklope.

Prvi sklop pod skupnim naslovom *Teoretično-metodološki problemi primerjalnih raziskav v slovanskih jezikih* uvaja prispevek G. P. Neščimenko (Rusija), ki je predstavila historiat primerjalnega raziskovanja slovanskih jezikov. Le-to je bilo zastavljeno že v Tezah Praškega lingvističnega krožka (1929) in kot rdeča nit vodi vse do novejših mednarodnih projektov 21. stoletja *Komparacija sistemov i funkcionovanja współczesnych języków słowiańskich. 1 Słowotwórstwo. Nominacija* (2003), ur. I. Ohnheiser; *Komparacija sistemov i funkcionowania współczesnych języków słowiańskich. 2 Fonetika Fonologia* (2007), ur. I. Sawicka; *Komparacija sistemov i funkcionowania współczesnych języków słowiańskich. 3 Frazeologija* (2009), ur. W. Mokijenko, H. Walter ter *Współczesna komunikacja językowa* (2008). Avtorica je v nadaljevanju iz svoje bogate bere komparativnih besedotvornih raziskav predstavila svoje metodološke izkušnje z vidika znotrajjezikovne sinhrono-diahrone in medjezikovne sinhrono sopostavitve, ki lahko odkriva razvojne tendence in možnost napovedovanja novejših besedotvornih procesov.